

RAFFAEL SANTI

Najbolj znani in najbolj slavljene slikar vseh dob Raffael Santi, nepravilno imenovan tudi Sanzio, se je rodil pred 450 leti v italijanskem mestecu Urbino. Dan njegovega rojstva ni natanko dognan; nekateri trdijo, da se je slikar rodil 28. marca, drugi pa 6. aprila 1483. Raffaelov oče, ki je bil sam sinu tudi prvi učitelj, je bil slikar, umetni zlatar in trgovec Giovanni Santi. Kot 16-letni deček je vstopil Santi v šolo Timoteja della Vite, čez leto dni pa je v

RAFFAEL (avtoportret)

družbi z drugim učencem svojega očeta Evangelistom di Meleto že izvrševal razne cerkvene slike, kakor pričajo odlomki del, odkritih v Bresciji in v Napoliju. Istega leta je vstopil v delavnico Perugina in mu pomagal pri različnih večjih delih.

Kmalu pa je odrasel umbrijski šoli, kajti že njegova začetniška dela kažejo popolnoma drugo silo izraza, nego dela umbrijske šole. Prva doba njegovega udejstvovanja spada v čase Raffaelovega bivanja v Firenzi, kjer se nanj mogočno vplivala dela Massaccia, Donatella, Lionarda in Fra Bartolomea. Glavni del njegovega življenja pa je posvečen umetniškemu ustvarjanju v Rimu, kamor ga je pozval umetnost ljubeči papež Julij II. Tu je po naročilu poslikal papežu tri sobe, še danes znane le pod imenom »le Stanze«, izvršil pa je tudi celo množico drugih slik, od katerih vsaka posamezna izdaja umetnika iz

redne odlike in slikarja ogromne plodovitosti. Njegovih madon iz te dobe je sitno mnogo in kar jih ni kot fresk neprenosnih, dičijo muzeje in galerije velikih mest vse Evrope od Madrida do Leningrada.

Ko je papež poveril Santiju vodstvo gradnje cerkve sv. Petra in najvišje nadzorstvo nad izkopavanjem antičnih umetnin, se je moral Raffael obdati s krogom učencev, da je zmagoval vse delo. Vendar tudi poslednji opustil nobene prilike, da ne bi slikal brez pomoči svojih učencev, kadar se je za kako delo posebno navdušil. Višek razvoja je dosegel l. 1516. z oltarno sliko sv. Cecilije, z Madono della sedia in pred vsem s slavno sikstinsko madono.

Pomladi l. 1520. je obolel na mrzlici in je, preutrujen zavoljo neprestanega dela, podlegel tej zavrtni bolezni. Komaj 37 let stari umetnik je ostavil za seboj toliko bogastva svoje umetnosti, kakor menda noben drugi slikar. V njem sta bila združena visoka umetniška darovitost in delavnost, ki ji ni primere.

OB PIRUHIH

Prišel je velikonočni čas, ki mu pravijo Belokrajinci vuzem: dejal bi mesovzem, kakor je bil ob pričetku posta mesopust. A. M. Slomšek imenuje to lepo dobo: valička, drugod po štajerskem čuješ: velička, Caf pa tolmači vlička s pomladjo. Prazniku samemu rekajo ali so rekali tamkaj: letnice. Obhaja se prvo nedeljo po ščepu za enakonočjem. Od kdaj se slavi spomin na premagano trohnošo? Knjiga »Eksodus« poroča, da je Mojzes uvedel to slovesnost ob odhodu iz Egipta. Razlagalci pa dvomijo o tem, trdeč, da se je velika noč, prej samo pomladni praznik, raztegnila tudi na egiptске dogodke šele za Josifjeve vlade, kakor je trgatveni praznik postal »obletnica pod šatorje« (spomin na bivanje v puščavi) ali kakor so dožetki sčasoma jela kazati tudi na razglasitev postave na Sinaju.

V skladu s 4. evangelijem pripušča krščansko izročilo, da je Jezus umrl 14. dan meseca nřzana v trenutku, ko se je darovalo velikonočno jagnje. Veliko so se pričkali očaki prvih stoletij o tem, kako se je obhajala svečanost čisto v početku. Prizanesem vam z mnenjem, ki so ga zastopali sv. Polikarp, sv. Anicet, Apolinarij iz Hierapolis ali Meliton iz Sard. V 4. stoletju se velika noč veže zgolj s spominom na vstajenje, ne pa več na Kristovo smrt. V 5. stol. se pojavi postni čas, doba kesanja pred slavnostmi.

•
Odklej pa so pisanice v navadi? Aelius Lampridus, povprečen rimski letopisec, poroča, da je kura znesla rdeče jajce na dan, ko se je rodil poznejši cesar Aleksander Severus. A mislim, da so se s pametjo sprli ljudje, ki našo navado zvrčajo na Lampridovo pripovedko. Toda gotovo je, da je pri poganih jajce pomenilo plodnost, rodovit-

nost, ustvarjanje, izvor bitij. Potakem smemo domnevati, da »belice« — kakor pravijo Slovenci na vzhodu jajcem — zaznamujejo vstajenje od mrtvih. Ob štiridesetdanskem postu je bilo prepovedano jesti ne le meso, marveč tudi »meso in spe«; naši kmetje so se do nedavna vzdrževali take jedi nič manj ostro nego kartuzijanci ali trapisti. Ako so se po dolgem stradežu zopet pojavile »belice« na mizi, je bilo zadovoljstvo toliko večje in povsem prirodna je misel, da so jih gospodinje prinašale kot: pisanke, pisanice, piruhe.

V 13. stoletju so se v Parizu sholarji in mladi duhovniki zbirali po ljudskih trgih, odkoder so mahnil v spreduv s karogلامي (cerkvenimi zastavami) med trobentanjem in bobnanjem pred stolnico, kjer so peli hvalnice, nato pa se razbegnili po ulicah, piruhe nabirat (quête des oeufs). Kmalu nato se je na Francoskem udomačila šega, da so si znanci in prijatelji poklanjali za dar pisanice. V 17. in 18. st. so po veliki maši prinesli v kraljevo sobo poslikane piruhe, ki so se potlej porazdelili med navzočne. Včasih so bile to prave umetnine.

Lancret in Watteau se nista sramovala vaditi svojega čopiča po teh skromnih lupinah, od katerih hrani muzej v Versaillesu odlične vzorce. Tudi slovenska narodna umetnost ima iz tega področja umotvorčke, kakršnih se nam ni treba sramovati.

Ob piruhih ima mladina dokaj zabave: kotrljajo ali koturajo se z njimi, jih sekajo, trkajo s piruhom ob piruh, čemur veljijo štrucati ali turčati, odkoder utegne biti koroško nemški izraz: turtschen.

V Belgiji so nekdanj mladenke poklanjale za veliko noč cvetice svojim zaročencem, ti pa so jim vračali s pisanicami, koder so se brali ljubeznivi izreki.

Na Poljskem je na velikonočni ponedeljek gospodar vsakemu vasovalcu podaril jajce, katero pa je delil z njim.

Vsakdo pozna nekdanji ruski običaj, da se prepotniki pozdravljajo z besedami: »Hristos voskrese«. Tako je nekoč car Nikolaj I., stopivši iz dvorca, nagovoril stražo. Ta pa se je odrezala: »Ne, ni vstal!« Osupel mu car ponovi prejšnji pozdrav, vojak pa vztraja pri svojem. Preiskava je dognala, da je bil ta vojak vnet žid. Ko je

POZDRAVI »VELIKONOCNEGA ZAJCA«

car to zvedel, ga je minila jeza in se je od srca nasmejaj.

Gospodarsko vprašanje preveva vse človeško delo in nedelo. Zato realisti zagotavljajo, da so se piruhi jeli bročiti na pobudo trgovcev, ki so jih imeli svoje dni posebno dosti v zalogah. Okoli sv. Neže (21. jan.) se kuram rep odveže, t. j. začno nesti: na ta način se je moralo nabrati nekdanj precej tega blaga, ki se ni smelo trošiti pred vstajanjem. Ali v tej zalogi je moralo biti že dosti zaprtkov. (k)

ŠTEVILO SAMOMOROV, BAROMETER KONJUNKTURE

Čim bolj se zaostrijo gospodarske razmere, tem bolj se dvigne število samomorov in narobe. To dokazuje vedno večja epidemija samomorov, ki razsaja danda. našnji po vsem svetu, pred vsem pa v Evropi. Tako daleč je že prišlo, da n. pr. zavarovalnice v Nemčiji že razmišljajo o novih klavzulah v svojih pogodbah, ki naj bi doočale, da se pri samomoru naj ne izplača polna zavarovalnina, ampak da se naj vrnejo le vplačane premije. V Avstriji odpade n. pr. na 10.000 prebivalcev 3.9 samomorov, v Nemčiji 2.8. V državah, kjer so gospodarske razmere zadovoljive, se število samomorov avtomatično zmanjša; tako izkazuje Danska le 1.7, Irska 0.3, Holandska 0.8 samomorov pri 10.000 prebivalcih.

ZA MISLEČE GLAVE

7.

Velikonočni zajec

(PONATIS ZABRANJEN)

Kdo zna tu narisane predmete (izrezati!) tako sestaviti, da nastane med njimi prostor v obliki sedečega zajca? Istočasno morajo podati trije predmeti silko drugega zajca.

stor v obliki sedečega zajca? Istočasno morajo podati trije predmeti silko drugega zajca.

8.

Drzen plezalec

(PONATIS ZABRANJEN)

To sliko je poslal gospod Nedeljniki stalnemu omizju pri Herodežu z istočasnimi popisom vseh naporov, ki jih je moral premagati med plezanjem.

Ali občudujete pogum drznega turista?

Rešitev k št. 6

(Čigava je ura?)

Policijski uradnik je videl, da sta oba gospoda, ki sta se mudila že delj časa ob morju, zelo zagorela. Lastnik ure, gospod Trunk, je imel na levem zapetju, kjer je običajno nosil uro, točno omejeno svetlo liso, ker je ura varovala to mesto na roki pred zagorelostjo. Gospod Žibert pa ni imel tega znamenja, torej v času kopanja, oziroma sončenja ni nosil ure!

MILJARDE V VODI

Univerza v Nankingu, ki je proučevala posledice katastrofalne poplave Rumene reke 1931, je nedavno objavila naslednje številke: Od povodnji je bilo prizadetih 2966 naselij. Na pomeriju, ki je bilo deloma ali popolnoma pod vodo, prebiva nad sto milijonov ljudi, torej skoraj toliko kolikor znaša prebivalstvo Zedinjenih držav. Na poplavljenem ozemlju je bilo uničenih 45 odstotkov vseh domačij. Povprečna višina vode na poljih je znašala 8 m. Škoda se ceni na ca. 25 milijard dinarjev. Nad deset milijonov ljudi je ostalo brez strehe. Nasipe, ki jih je poškodovala voda, bo treba popraviti v dolžini 4500 km, za kar bo potrebnih 290 milijonov kubičnih metrov gradiva.